

บทความวิจัย

พฤติกรรมหลังผ่านการบำบัดรักษาของผู้เสพยาเสพติด: กรณีศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย

BEHAVIORS AFTER THE TREATMENT OF DRUG ADDICTS: CASE STUDY AT CHIANG RAI PROVINCE

ไพโรจน์ บุญประเสริฐ¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงกลุ่มผู้เสพยาเสพติด สาเหตุของการติดยาเสพติด สาเหตุการกลับมาเสพยาเสพติดหลังการบำบัดรักษา และหลังการพ้นโทษ รวมทั้งศึกษาพฤติกรรมหลังผ่านการบำบัดรักษาของผู้เสพยาเสพติด โดยทำการศึกษากลุ่มบุคคลที่เคยเสพยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 20 - 29 ปี เป็นโสด และมีรายได้น้อย ยาเสพติดที่เสพมากที่สุด คือ แอมเฟตามีน จะเสพด้วยการกินมากกว่า 4 ครั้ง ต่อวัน ค่าใช้จ่ายในการเสพ 300 - 500 บาท ต่อครั้ง เงินที่นำมาซื้อยาเสพติดบางคนได้มาจากการทำงาน กู้ยืม หรือลักขโมย สาเหตุของการติดยาเสพติด และการกลับมาเสพยาเสพติด หลังผ่านการบำบัดรักษาและการพ้นโทษ เนื่องจากในชุมชนยังมียาเสพติดจำหน่ายอยู่ ส่วนพฤติกรรมหลังผ่านการบำบัดรักษา ผู้เสพยาส่วนใหญ่ ยังเสพอยู่ หากหยุดเสพ จะไม่สบาย ใจสั่น คลื่นไส้ ปวดศีรษะ

ดังนั้น หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรใช้เวลาในการบำบัดรักษาเพิ่มขึ้น อย่างน้อย 6 เดือน และติดตามผลหลังมีการบำบัดรักษานาน 1 ปี หรือจนกระทั่งหายขาด

¹ อาจารย์พิเศษ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เพื่อป้องกันการกลับมาเสพยาซ้ำ รวมทั้งสังคมและครอบครัว ควรเข้าใจ ให้โอกาสและกำลังใจ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ให้ผู้เสพยาเสพติด เลิกยาได้อย่างถาวร

คำสำคัญ: พฤติกรรม, การบำบัดรักษา, ผู้เสพยาเสพติด

Abstract

The objective of this research was to study a group of drug abusers cause of addiction and causes for their relapse to drug abuse after having received treatment and after the punishment. Furthermore, it was considered important to create a general picture of their situation after treatment and after abuse was stopped by studying different behavioral aspects. The target group consisted of 850 former drug abusers in Chiang Rai province and was selected using the sampling method for collecting the data. The researcher used an in depth interview with semi-structured questions. The research was concluded by analyses and evaluation of the data.

The findings showed that most of drug abusers were single men ages 20 – 29 years and mostly having a low income. The most addictive drug is amphetamines. The drug abusers generally took it 4 or more times a day at the cost of 300 – 500 baht per time. The money used by drug users was earned by working or emanating from taking loans and in several cases from burglary. Causes of addiction and returning to drugs after treatment and punishment, was due to the availability of drugs in the community. Withdrawal symptoms occurred after treatment like feeling sick, heart palpitations, feeling nauseated and headaches were other reasons for relapse.

Most of the drug addicts could not stop even after treatment. The recommendation to those concerned is to take at least a 6 months treatment and follow-up after a year of treatment. To prevent recurrence special attention should be given to mental care and should include social aspects related to their communities. Thus the people around them would not only understand them but give them a real opportunity, strong encouragement to change, constant counseling, give recreational activities, show unconditional love, strengthen their mindset in support of their endeavors to stop taking drugs forever.

Keywords: Behavior, Treatment, The drug addiction.

ความนำ

ยาเสพติดให้โทษ เป็นสารเคมีหรือวัตถุที่อันตรายร้ายแรงต่อมวลมนุษยชาติ แรกเริ่มเมื่อยาเสพติดเข้ามาระบาดในประเทศไทย สร้างความเสียหายให้กับสังคมเป็นอย่างมาก มีคนติดยาเพิ่มขึ้นเนื่องจากการยาเสพติดเหล่านี้ สามารถนำเข้าสู่ร่างกายได้ง่าย เช่น สูบ สูดดม อม ฉีด ตั้ม กิน² เป็นต้น

เชียงรายเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีชายแดนติดกับประเทศลาวและพม่า จึงเป็นทางผ่านในการลำเลียงยาเสพติดจากทั้งสองประเทศ ซึ่งมีผู้ผลิตเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า³ โดยเฉพาะการผลิตแอมเฟตามีนที่เข้ามาในประเทศไทย ผ่านช่องทางธรรมชาติตามตะเข็บชายแดนจังหวัดเชียงรายกับพม่า ซึ่งมีแม่น้ำสายเล็ก ๆ กั้นพรมแดน ผู้ค้ายาเสพติดจึงสามารถใช้ช่องทางดังกล่าว ลักลอบลำเลียงยาเสพติดเข้ามา

² ยาหอม, นามแฝง, (2551, กันยายน), หนังสือคู่สร้าง คู่สม, 29(615), หน้า 76 - 78.

³ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, ม.ป.ป., สถานการณ์ยาเสพติด, ใน รายงานการประชุม, 20 สิงหาคม 2557, ม.ป.ป., หน้า 4

ได้ นอกจากนั้น ผังแม่น้ำโขงที่ติดกับประเทศลาว ก็เป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดผ่านเข้ามาได้อีกเส้นทางหนึ่ง จึงยากแก่การที่เจ้าหน้าที่รัฐจะทำการปราบปรามให้สิ้นสุดลงได้ ผลกระทบดังกล่าว จึงทำให้ยาเสพติดเข้ามาระบาดในประเทศไทย และมีผู้ติดยาเสพติดเพิ่มขึ้น เป็นจำนวนมาก⁴

รัฐบาลเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาผู้ติดยาเสพติด จึงตรากฎหมายขึ้น⁵ เพื่อให้ผู้เสพยาได้รับการบำบัดรักษาด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยวิธีการให้ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา หากผู้ติดยาไม่ยอมสมัครใจเข้ารับการรักษา ก็ใช้กฎหมายบังคับ⁶ เพื่อให้เข้ารับการบำบัดรักษาในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ⁷ โดยดำเนินการเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นเตรียมการ (Pre-Admission) ขั้นถอนพิษยา (Detoxification) ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) และขั้นการติดตามดูแล (After-Care) ผู้เสพยาเสพติด⁸

⁴ สุนทร บุญเชียง, ม.ป.ป., การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ (ยาบ้า) ศึกษาเฉพาะจังหวัด เชียงราย (รายงานการวิจัย), ม.ป.ป., หน้า 8

⁵ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

⁶ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 ตามปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง และไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นด้วยซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้นั้นไปยังศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพที่อยู่ในเขตอำนาจเพื่อตรวจพิสูจน์ว่าผู้ต้องหานั้นติดยาเสพติดหรือไม่ และให้ถือว่าผู้ต้องหายังอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน ส่วนการสอบสวนก็ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป”

⁷ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาตรา 14 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แก่การฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจจัดตั้งและยุบเลิกศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

⁸ โรงพยาบาลธัญญารักษ์สงขลา, (2547), ระบบการบำบัดรักษายาเสพติดในประเทศไทย [Online], เข้าถึงได้จาก <https://www.sdtc.go.th/paper/14> สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2559.

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากฤทธิ์ของยาเสพติด อีกทั้งการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดก็ไม่บรรลุผล เพราะอิทธิพลของเงิน เมื่อใดที่รัฐบาลปราบปรามอย่างหนัก บุคคลกลุ่มนี้ก็จะพักการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพียงชั่วขณะ หลังจากรัฐบาลลดการปราบปรามลง บุคคลกลุ่มดังกล่าวก็กลับมาเสพและค้ายาเสพติดอีก เป็นเช่นนี้เสมอมา ประการสำคัญ ผู้ที่เคยเสพยาเสพติดหลังจากได้รับการบำบัดหรือเมื่อพ้นโทษมาแล้ว กลับมาเสพเหมือนเดิม ทำให้ยาเสพติดยังคงระบาดอยู่ในประเทศไทย⁹ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้เกิดขึ้นทั่วพื้นที่ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงรายที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาผู้ติดยาเสพติด ตลอดถึงศึกษาพฤติกรรมของผู้เสพยาเสพติดหลังผ่านการบำบัดรักษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเผยแพร่ ให้เกิดประโยชน์กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปแก้ไขปัญหาคืบต่อไป

ความเป็นมาของยาเสพติด

ยาเสพติดชนิดแรกที่คนไทยรู้จักและเข้ามาระบาดในประเทศไทย คือ ฝิ่น ได้เข้ามาในประเทศไทยในสมัยใดนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด เท่าที่มีหลักฐานครั้งแรก เป็นประกาศใช้กฎหมายลักษณะโจร ในสมัยรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 1903 ตามกฎหมายฉบับนี้ ได้บัญญัติการห้ามซื้อ ขาย เสพฝิ่นไว้ว่า “ผู้สูบฝิ่น กินฝิ่น ขายฝิ่นนั้น ให้ลงพระราชอาญาจึ่ง หนักหนา ธิราชบาทให้สิ้นเชิง ทเวนบกสามวัน ทเวนเรือสามวัน ให้จำใส่คุกไว้จนกว่าจะอดได้ ถ้าอดได้แล้วเรียกเอาทานบน แก่มั่นญาติพี่น้องไว้แล้ว จึงให้ปล่อยผู้สูบ ขาย กินฝิ่น ออกจากโทษ” จึงเห็นได้ว่า อดีตกฎหมายไทยมีบทลงโทษอย่างสูงแก่ ผู้เสพ ผู้ค้า¹⁰

⁹ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, (2554, มกราคม), การแก้ปัญหายาเสพติด, มติชน.

¹⁰ มูลนิธิเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว, การปราบฝิ่นในรัชกาลที่ 3, [Online] เข้าถึงได้จาก <http://www.kingrama3.or.th/index.php?lay=show&ac=article&id=540025339> สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2560

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงแจกกฎหมายป่าวร้องห้ามมิให้ “สุบผืน กินผืนและซื้อผืนขายผืน” ในรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงตราพระราชกำหนดโทษ “ห้ามอย่าให้ผู้ใด สุบผืน กินผืน ซื้อผืนขายผืน และ เป็นผู้สมซื้อสมขายเป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามีฟังจับได้ และมีผู้ร้องฟ้อง พิจารณาเป็นสัจจะให้ลงพระอาญา เขียน 3 ยก ทเวนบก 3 วัน ทเวนเรือ 3 วัน ธิราชบาทว์ บุตรภรรยา และ ทรัพย์สิ่งของ ให้สิ้นเชิง ให้ส่งตัว ไปตะพุ่นหญ้าช้าง ผู้รู้เห็นเป็นใจมิได้เอาความมาว่ากล่าว จะให้ลง พระอาญาเขียน 60 ที” สมัยนี้ บทลงโทษ แก่ผู้เสพ ผู้ค้า ก็มีบทลงโทษสูงเช่นเดียวกันกับสมัยอยุธยา¹¹

ต่อมา ในรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาโดยตรงกับชาวอังกฤษได้นำฝิ่นจากอินเดียไปบังคับขายให้คนจีน ทำให้คนจีนติดฝิ่น และในเวลานั้นคนจีนได้เข้ามาค้าขายจำนวนมาก จึงนำฝิ่นเข้ามาในเมืองไทยด้วยการลักลอบผ่านทางเรือสินค้า จึงเป็นเหตุให้การเสพติดฝิ่นระบาดมากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2382 การค้าฝิ่น และสิ่งอื่น ๆ ที่ผิดกฎหมายเข้ามาอยู่ในมือของกลุ่มฮ้างยี่ฮ้างจีน เกิดความวุ่นวายเดือดร้อนจากการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มฮ้างยี่ กลุ่มต่าง ๆ จนทหารต้องเข้าทำการปราบปราม

ล่วงถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าการปราบปรามไม่สามารถขจัดปัญหาการสูบและขายฝิ่นได้ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความยุ่งยากวุ่นวายเพิ่มมากขึ้น จึงทรงเปลี่ยนนโยบายใหม่ ยอมให้คนจีนเสพและขายฝิ่นได้ตามกฎหมาย แต่ต้องเสียภาษีผูกขาดมีนายภาษีเป็นผู้ดำเนินการ¹² ปรากฏว่าภาษีฝิ่นทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยอย่างมาก ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงรวบรวมไว้ในหนังสือลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ใน “ตำนานภาษีฝิ่น” ว่า ภาษีที่ได้นั้น

¹¹ มูลนิธิเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว, เพิ่งอ้าง.

¹² กรมสรรพากร, การจัดเก็บภาษีอากรในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 – พ.ศ. 2411). [Online] เข้าถึงได้จาก <http://www.rd.go.th/publish/3457.0.html> สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2560

ประมาณว่าถึงปีสี่แสนบาท สูงเป็น อันดับที่ 5 ของรายได้ประเภทต่าง ๆ และได้มีความพยายามห้ามคนไทยไม่ให้เสฟผืน

ใน พ.ศ. 2501 คณะปฏิวัติซึ่งปกครองประเทศไทยอยู่ในขณะนั้นได้พิจารณาเห็นว่า การเสฟผืนเป็นที่รังเกียจในวงการสังคมและเป็นอันตรายแก่สุขภาพและอนามัยอย่างร้ายแรง ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามเลิกการเสฟผืนโดยเด็ดขาด ประกอบกับการถูกกดดันจากสนธิสัญญาแวร์ซายในรัชกาลที่ 6 และประเทศไทยในขณะนั้น ได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุมนานาชาติเรื่องผืนขององค์การสันนิบาตชาติ¹³ จึงเห็นสมควรให้เลิกการเสฟและจำหน่ายผืน โดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2501 ให้เลิกการเสฟและจำหน่ายผืนทั่วราชอาณาจักร ซึ่งกำหนดให้ดำเนินการแล้วเสร็จภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2502 และกำหนดการตามลำดับ ดังนี้ (1) ประกาศให้ผู้เสฟผืนขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เสฟผืนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2501 (2) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2502 ห้ามมิให้ร้านผืนจำหน่ายผืนแก่ผู้ที่ไม่มีใบอนุญาตให้เสฟผืน (3) ยุบเลิกร้านจำหน่ายผืนภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2502 (4) ให้กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงมหาดไทยร่วมกันจัดตั้งสถานพยาบาล และพักฟื้นผู้อดผืน (5) ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2502 ผู้กระทำการฝ่าฝืน มีความผิดฐานเสฟผืนหรือมูลผืน

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (2) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 (3) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 (4) พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

¹³ รัฐวิจิตร บุษยวงศ์วิวัชร, (2558, มกราคม – เมษายน), มายาคติของห่อผืน: การสร้างความหมายของผืนภายใต้บริบทแห่งการสร้างชาติและท้องถิ่น วารสารสังคมมนุษย์, 12 (1) หน้า 169.

การบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์ผู้ที่เคยเสพยาเสพติด และไม่ถูกดำเนินคดี หรือผู้ที่ถูกดำเนินคดีแต่ได้รับการบำบัดรักษา หรือได้รับโทษทางกฎหมาย และพ้นโทษมาแล้ว โดยใช้พื้นที่ อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดมาก ผู้ให้ข้อมูลนั้นจะเลือกเฉพาะผู้สมัครใจที่เคยเสพยาและติดยาเสพติด จากการลงพื้นที่พบว่า สภาพแวดล้อมในชุมชนบางแห่งเต็มไปด้วยยาเสพติด สภาพบุคคล อายุของผู้เสพ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และกลุ่ม ผู้มีรายได้น้อย ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการเสพยาและติดยาเสพติด เช่น เพศชาย เสพยาและติดยาเสพติดมากกว่า เพศหญิง เนื่องจาก เพศชาย เป็นเพศที่รักความสนุกสนาน ตื่นเต้น และมักจะออกไปพบปะสังสรรค์กับ เพื่อนฝูงในสถานบันเทิง หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่มีการมั่วสุม ซึ่งส่วนมากจะมีการใช้สารเสพติด เพื่อสร้างความสนุก ตื่นเต้นมากขึ้น เมื่อร่างกายได้รับสารเสพติดเข้าไปเป็นจำนวนมากและบ่อยครั้ง จึงนำไปสู่การติดยาเสพติด¹⁴ เป็นต้น นอกจากนั้น ได้ปรากฏแหล่งข้อมูลจากการศึกษาเกี่ยวกับยาเสพติดที่สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ว่าผู้เสพยาเสพติดจะมีอายุมากที่สุดอยู่ที่ 20 - 29 ปี¹⁵ ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อระหว่างวัยรุ่นกับการเริ่มต้นเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เพราะวัยนี้อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง จึงถูกชักจูงได้ง่าย และต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนรุ่นเดียวกัน จึงหันไปทดลองยาเสพติดและติดยาเสพติดในที่สุด¹⁶ และยังพบว่าผู้ที่เป็นโสเภณียาเสพติดมากกว่า ผู้ที่มีครอบครัวแล้ว เนื่องจาก คนที่สมรสแล้วมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากกว่า เมื่อมีปัญหา ก็จะมีความคอยช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษา เพื่อร่วมกันหาทางออก แต่ในกรณีผู้ที่อยู่คนเดียวหรือเป็นโสเภณียาเสพติด เมื่อมีปัญหา เช่น ว่างาน มีหนี้สินมาก

¹⁴ สัมภาษณ์ ฤทธิ์, นามสมมติ, 21 ตุลาคม 2559.

¹⁵ อารี สุภาวงศ์, (2559), ประสิทธิภาพของการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามรูปแบบจิตสังคมบำบัดแบบประยุกต์ โรงพยาบาลทุ่งสง, วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 36(พิเศษ), หน้า 164

¹⁶ สัมภาษณ์ สาม, นามสมมติ, 23 กันยายน 2559.

หาทางออกไม่ได้ รู้สึกเบื่อ ซึมเศร้าจึงหันมาพึ่งยาเสพติด¹⁷ อีกทั้งกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาน้อย หรือไม่มีการศึกษา จะเสพยาเสพติดมากกว่า กลุ่มผู้มีการศึกษาสูง เพราะกลุ่มนี้มักจะถูก ล่อลวง ชักจูง จากผู้ค้ายาเสพติด ให้ทดลองยาเสพติด¹⁸ นอกจากนั้น ได้ปรากฏ แหล่งข้อมูลจากการศึกษาเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย ในกรณีอาชีวะผู้ใช้ แรงงานที่เสพยาเสพติดมากกว่ากลุ่มผู้ทำงานประจำ เพราะผู้ใช้แรงงานต้องใช้แรงกาย มากในการทำงาน มีความเครียด ความกดดันที่เกิดจากนายจ้าง หรือการทำงานหนัก¹⁹ จึงต้องหาตัวช่วย เข้ามากระตุ้นให้หายเหนื่อย และมีกำลังใจกลับมาทำงานต่อไปได้ อีก ประการหนึ่งจากการเสพยาเสพติด และกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เสพยาเสพติดมากกว่า กลุ่มผู้มีรายได้มาก ผู้มีรายได้น้อยส่วนมาก เป็นผู้มีอาชีพหาเช้ากินค่ำ รายได้ไม่แน่นอน ซึ่งคนเหล่านี้มักจะมีปัญหาจากความลำบาก ยากจน ทำให้มีความวิตกกังวลในชีวิต เกิดความเครียด²⁰ จนนำไป สู่ความวิตกกังวล จึงหันไปพึ่งยาเสพติด โดยบุคคลกลุ่มนี้ ไม่รู้ถึงอันตรายและโทษของยาเสพติดว่า มีผลต่อ สภาพร่างกายและจิตใจมากเพียงใด

ถึงแม้รัฐบาลพยายามที่จะปราบปรามยาเสพติด ให้หมดไปจากประเทศไทย แต่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เนื่องจาก ยาเสพติดมีมูลค่า มีราคา เป็นที่ต้องการ ของ กลุ่มผู้เสพ ทั้งที่ทราบถึงพิษภัยของยาเสพติด แต่ก็ยังยังใฝ่ใจได้ที่จะเลิกเสพ ปัจจุบัน นี้ ยาเสพติด ชนิดที่หาได้ง่าย ได้แก่ แอมเฟตามีน มอร์ฟิน ผีน เฮโรอีน กัญชา ยาไอซ์ ยาเค โคเคน เมทาโดน ยาแก้ไอผสมโคเดอีน²¹

¹⁷ สัมภาษณ์ หล้า, นามสมมติ, 17 สิงหาคม 2559.

¹⁸ สัมภาษณ์ ชาย, นามสมมติ, 3 สิงหาคม 2559.

¹⁹ มานพ คณะโต, และ คณะ, (2560), **โครงการจัดทำข้อมูลสถานการณ์ปัญหายาเสพติดของกลุ่ม แรงงาน**, กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, หน้า 22

²⁰ สัมภาษณ์ นิต, นามสมมติ, 31 สิงหาคม 2559.

²¹ นิบสรี นิโระ, ม.ป.ป., **ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย** [Online], เข้าถึงได้จาก <http://www.gsggawzms> สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2559.

กระบวนการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด

การบำบัดรักษา²² หมายความว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ซึ่งรวมตลอดถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพและการติดตามผลหลังการบำบัดรักษาด้วย

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมีกระบวนการบำบัดอยู่ 3 ระบบ²³ ได้แก่

ระบบสมัครใจ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการเลิก สามารถเข้ารับการบำบัดในสถานพยาบาลต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

ระบบต้อโทษ คือ การที่ผู้ติดยาเสพติด กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด และถูกคุมขัง ซึ่งจะต้องรับการบำบัดในสถานพยาบาลภายใต้ขอบเขต เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ระบบบังคับ คือ การใช้กฎหมายบังคับตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้บำบัดรักษา

รูปแบบการบำบัดผู้ติดยาเสพติด²⁴ ได้แก่ (1) การบำบัดรักษาทางกาย คือ การใช้อื่นแทนเพื่อถอนพิษ ด้านฤทธิ์ยาเสพติด หรือใช้ยาสมุนไพร เพื่อล้างพิษโดยให้ผู้ป่วยดื่มซึ่งจะทำให้อาเจียนและถ่ายออกมา รวมทั้งการรักษาโดยให้เลิกยาเสพติดโดยทันที ผู้เสพยาจะมีการเสียนยาอย่างรุนแรงใน 5 วันแรก ถ้าผ่านช่วงนี้ไปได้จะทำให้เข็ดไม่กล้ากลับมาเสพยาอีก (2) การบำบัดทางด้านจิตใจ คือ โดยทั่วไปผู้ติดยาเสพติดมีสาเหตุจากด้านจิตใจ ดังนั้น การฟื้นฟูสภาพจิตใจให้เข้มแข็งขึ้น ทำให้ผู้ติดยาสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติดอีกต่อไป โดยการให้คำปรึกษาแก่ผู้เสพยาให้ผู้เสพยาเสพติดได้รู้ถึงโทษของการเสพยา และใช้หลักธรรมศาสนาช่วย จะทำให้

²² พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4

²³ โรงพยาบาลธัญญารักษ์สงขลา, เพ็งอ้ง, หน้าเดียวกัน.

²⁴ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด, [Online], เข้าถึงได้จาก <http://kan.chanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=9&chap=13&page=t9-13-infodetail05.html> สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2560

ผู้เสพมีจิตใจเข้มแข็งขึ้น รวมทั้งให้ผู้เสพติดยาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ด้วยการฝึกหัดอาชีพ

ระยะเวลาการบำบัด มี 3 ระยะ คือ (1) ระยะจูงใจ ใช้เวลา 30 วัน เพื่อเตรียมความพร้อม (2) ระยะบำบัดรักษาใช้เวลา 1 - 11 เดือน หรือ 2 ปี คือ การให้ผู้ติดยาเรียนรู้ความผิดและรู้จักวิธีการแก้ไขปัญหา (3) ระยะกลับเข้าสู่สังคม ใช้เวลา 3 - 5 ปี เช่น การให้ผู้ติดยากลับไปใช้ชีวิตจริงในสังคม²⁵ เป็นต้น

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด²⁶ หมายความว่า “การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดรักษา การติดยาเสพติดและฟื้นฟูร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมถึงตลอดถึง การรักษาสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ซึ่งเสพยาเสพติด ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ โดยไม่เสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดยาเสพติด” ซึ่งเป็นการบำบัดรักษาเพื่อปรับเปลี่ยน ลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ พฤติกรรม เพื่อให้รู้จักตนเอง และมีความเข้มแข็งในจิตใจ เพื่อให้ผู้รับการบำบัด มีความเชื่อมั่นในการกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ โดยไม่หวนกลับไปเสพซ้ำอีก

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แบบควบคุมตัว²⁷ หมายถึง การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องอยู่ใน

²⁵ บ้านพึ่งสุข, ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจผู้ติดยาเสพติด., ม.ป.ป., การบำบัดและรักษาผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย [Online], เข้าถึงได้จาก <http://www.gg.gov/arqv7> สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2559.

²⁶ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 4

²⁷ ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าด้วยการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดการควบคุมตัว และการปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ และผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2546 หมวด 2 การรักษาความปลอดภัยของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือสถานที่เพื่อการควบคุมตัว หรือสถานที่เพื่อการ ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดข้อ 56

สถานที่ควบคุมมิให้หลบหนีได้ง่าย หรือกำหนดเงื่อนไขให้ต้องอยู่ภายในเขตที่กำหนดในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แบบไม่ควบคุมตัว²⁸ เป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ไม่จำเป็นต้องควบคุมตัว แต่อาจกำหนดให้ ผู้เข้ารับการฟื้นฟู

²⁸ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าด้วยการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดการควบคุมตัว และการปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ และผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2546 ส่วนที่ 2 การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบไม่ควบคุมตัวข้อ 21 การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวให้คณะกรรมการกำหนดแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยกำหนดให้พนักงานคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติ ปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดหรือหลายข้อดังนี้

(1) จัดให้มีการปฐมนิเทศผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(2) กำหนดเงื่อนไขให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดปฏิบัติข้อหนึ่งข้อใดหรือหลายข้อ ดังนี้

(2.1) ให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามระยะเวลาที่เห็นสมควร

(2.2) ห้ามเกี่ยวข้องกับยาหรือสารเสพติดให้โทษ

(2.3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาหรือสารเสพติดให้โทษ

(2.4) เข้ารับการฟื้นฟูตามแผนการที่พนักงานคุมประพฤติกำหนดให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(2.5) ให้เข้ารับการศึกษาหรือการฝึกอาชีพ หรือทำงานบริการสังคมตามความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(2.6) ให้ดำเนินการอื่นใดตามความเหมาะสมเพื่อให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตโดยห่างไกลจากยาเสพติด

(3) ส่งผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไปเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพในสถานพยาบาล หรือสถานฟื้นฟูของทางราชการหรือเอกชน ทั้งแบบผู้ป่วยในหรือผู้ป่วยนอก โดยต้องปฏิบัติตามมาตรการของสถานพยาบาลหรือสถานฟื้นฟูโดยเคร่งครัด ทั้งนี้ ให้พนักงานคุมประพฤติประสานงานเพื่อติดตามผลเป็นระยะ ๆ

สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องปฏิบัติด้วยวิธีการอื่นใดภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ทั้งนี้ การฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดต้องดำเนินการให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545²⁹

(4) ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องจัดให้ครอบครัวของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดด้วย

(5) ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ต้องมีการเยี่ยมเยียนหรือติดตามผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังที่พักอาศัยของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสมตลอดระยะเวลาของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทั้งนี้ ให้มีการประสานงานกับศูนย์ หน่วยงาน หรือเครือข่ายชุมชน รวมทั้งอาสาสมัครในชุมชน หรือผู้นำชุมชนในการเฝ้าระวังดูแลผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดด้วยก็ได้

²⁹ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามลักษณะชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่า ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้นั้นไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่ มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากตัวผู้ต้องหานั้นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ต้องหาไม่ยอมให้สืบแปดปีบริบูรณ์ ให้พนักงานสอบสวน นำตัวส่งศาลเพื่อมีคำสั่งให้ตรวจพิสูจน์ภายในสี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน

การส่งไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด ให้ศาลพิจารณาส่งตัวไปควบคุมเพื่อตรวจพิสูจน์ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัวตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำนึงถึง อายุ เพศ และลักษณะเฉพาะบุคคลประกอบด้วย แล้วให้ศาลแจ้งคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทราบ

ในระหว่างการตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้พนักงานสอบสวนดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีต่อไป และเมื่อสอบสวนเสร็จให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงาน

พฤติกรรมของกลุ่มผู้เสพยาเสพติดก่อนได้รับการบำบัดรักษา และก่อนการพ้นโทษ

กลุ่มบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีทั้งผู้ชาย ผู้เสพยา โดยเฉพาะผู้เสพยาเป็นประจำติดเป็นนิสัย ไม่สามารถเลิกเสพยาได้ กลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากสามารถชักจูงให้เสพยาได้ง่าย เพราะวัยนี้จะเป็นช่วง อยากรู้ อยากลอง มีความคิดคะนองสูง³⁰ ต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนรุ่นเดียวกัน พอมีการท้าทาย หรือชวนให้ลอง ก็จะลองเสพยาทันที โดยไม่คิดถึงอันตรายและโทษของยาเสพติด³¹ บุคคลกลุ่มนี้จะเริ่มเสพยาแอมเฟตามีน เพราะหาซื้อได้ง่ายและราคาถูกกว่ายาเสพติดชนิดอื่น นิยมเสพด้วยวิธีการเสพยาโดยใช้ยาในการเสพ ครั้งละ 300 – 500 บาท เมื่อเสพยาเข้าไปแล้วจะรู้สึกมีความสุข กล้าแสดงออก จึงปรารถนาจะเสพอีก หากเลิกเสพจะรู้สึกไม่สบาย ใจสั่น อยากรู้อาเจียน คลื่นไส้ ปวดศีรษะ³² ในที่สุดก็ติดยาเสพติด จึงพยายามเสพยาเสพติดมาเสพ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการ ขอ ซื้อ ลักขโมย และต้องเสพทุกวัน สุดท้ายก็ถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุม ดำเนินคดีฐานเสพยาเสพติดให้โทษ ในขณะที่ผู้ติดยาเสพติดได้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา หรือรับโทษ ในสถานบำบัด หรือเรือนจำ ผู้เสพไม่สามารถหายาเสพติดมาเสพได้ จึงหยุดเสพ แต่การหยุดเสพไม่ใช่เป็นการหยุดอย่างถาวร หากเป็นการหยุดเสพเพียงชั่วคราวเท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถหายาเสพติดมาเสพได้ ซึ่งแท้จริงแล้วความต้องการเสพยังมีอยู่

อัยการโดยไม่ต้องส่งผู้ต้องหาไปด้วย และแจ้งให้ทราบว่าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัวอย่างแห่งใด

ในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตามพระราชบัญญัตินี้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่ต้องดำเนินการฝากขังหรือขอผิดฟ้องตามกฎหมาย”

³⁰ สัมภาษณ์ สวย, นามสมมติ, 10 สิงหาคม 2559.

³¹ สัมภาษณ์ เด็ด, นามสมมติ, 24 สิงหาคม 2559.

³² สัมภาษณ์ ชิต, นามสมมติ, 7 ตุลาคม 2559.

พฤติกรรมของผู้เสพยาเสพติดหลังได้รับการบำบัดรักษา และหลังการฟื้นฟู

หลังจากผู้เสพยาเสพติดได้รับการบำบัดหรือฟื้นฟูมาแล้ว บางรายก็จะมีอาการ ฟุ้งซ่าน กระวนกระวายใจ มีอาการซึมเศร้า ตื่นตกใจง่าย หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง แม้ว่าบางคนจะได้รับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง และยาวนานถึง 6 เดือน แต่เมื่อผู้ได้รับการบำบัดรักษา ต้องกลับมาพบสภาพแวดล้อมเดิม ที่หายาเสพติดมาเสพได้ง่าย กลับมาเห็นสภาพความยากจนของครอบครัว ปัญหาการว่างงาน สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด การขาดแหล่งสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิด อีกทั้ง ถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจ ไม่ยอมรับค่าสมาคมด้วย เป็นเหตุให้ผู้ได้รับการบำบัดรักษา ต้องกลับไปเสพยาเสพติดเช่นเดิม³³ การติดตามดูแลหลังรักษา จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดรักษาแล้ว เมื่อกลับไปสู่ครอบครัว สังคม สภาพแวดล้อมจะแตกต่างไปจากสถานบำบัด บางครั้งผู้ผ่านการบำบัดอาจเกิดอุปสรรคจนไม่สามารถประคับประคองจิตใจให้เข้มแข็งที่จะต่อสู้กับอุปสรรคได้ และอาจวนกลับไปพึ่งยาเสพติดอีก

สาเหตุการกลับมาเสพยาเสพติดหลังผ่านการบำบัดรักษา และสาเหตุการกลับมาเสพหลังจากการฟื้นฟู

เมื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้เสพยาเสพติด หลังได้รับการบำบัดรักษา และหลังการฟื้นฟู ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า สภาพแวดล้อม เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต เมื่อผู้รับการบำบัดรักษา ได้กลับมาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้คนเป็นมิตร ชุมชนปราศจากยาเสพติด จะรู้สึกเป็นสุข ต้องการอยู่ในชุมชนนั้น แต่ถ้าหากกลับมาอยู่ในชุมชนที่มีแหล่งมั่วสุมยาเสพติด ยังมีเพื่อนเสพยาเสพติดให้คบหาปราศรัยอยู่ และประกอบกับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด ถูกคนในครอบครัวซ้ำเติม สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เสพหันกลับมาเสพยาเสพติดอีก หลังผ่านการบำบัดรักษา หรือหลังจากการฟื้นฟูแล้ว³⁴

³³ สัมภาษณ์ สม, นามสมมติ, 28 ตุลาคม 2559.

³⁴ สัมภาษณ์ หนึ่ง, นามสมมติ, 16 กันยายน 2559.

บทส่งท้าย

ยาเสพติดได้ถูกลำเลียงผ่านจังหวัดเชียงราย ชายแดนติดกับประเทศพม่า และประเทศลาว ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า ชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่าเป็นผู้ผลิตยาเสพติด โดยเฉพาะ แอมเฟตามีน ผ่านตามช่องทางธรรมชาติ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านด่านถาวร เนื่องจาก พื้นที่ชายแดนไทย – พม่า มีแม่น้ำสายเล็ก ๆ กันพรมแดน ประชาชนทั้งสองประเทศสามารถเดินข้ามแม่น้ำไปมาระหว่างกันได้ นอกจากนี้ ยังมีการลำเลียงยาเสพติด ผ่านประเทศลาว เข้าสู่ประเทศไทยทางแม่น้ำโขง ทำให้ผู้ค้ายาเสพติด นำยาเสพติดเข้ามาจำหน่ายในประเทศโดยง่าย รัฐบาลพยายามแก้ปัญหา เพื่อให้ยาเสพติดหมดไปจากประเทศ ไม่ให้คนในชาติเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ด้วยการป้องกันปราบปราม ผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะชายแดนไทย – พม่า และลาว ไม่มีรั้วกัน สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา ป่ารก ยากต่อการป้องกันและปราบปราม ประการสำคัญ คือ บุคคลในชาติเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด ไม่เว้นแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่เนือง ๆ การปราบปรามยาเสพติดทำให้ยาเสพติดมีราคาที่สูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การหาซื้อยาเสพติดเพื่อนำมาเสพก็ไม่ยุ่งยากมากนัก อีกทั้ง มีแนวโน้มที่ยาเสพติดจะระบาดมากกว่าเดิม การจับกุม ปราบปราม การออกกฎหมายเพิ่มโทษ หรือลดขั้นตอนการดำเนินคดี วิธีการดังกล่าว ย่อมไม่ใช่ว่าแก้ปัญหาทั้งระบบ อาจเป็นเพียงการแก้ปัญหาได้ในบางส่วนเท่านั้น

สาเหตุของการติดยาเสพติดเกิดจากสภาพแวดล้อมในชุมชนที่เต็มไปด้วยยาเสพติด ส่วนมาก ผู้เสพยาเสพติดจะอยู่ช่วงวัยรุ่น เพราะวัยนี้อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง จึงถูกชักจูงได้ง่าย โดยเฉพาะผู้ที่เป๋นโสด เนื่องจาก ผู้ที่เป็นโสด เมื่อเกิดปัญหา เช่น ว่างาน มีหนี้สินมาก หาทางออกไม่ได้ รู้สึกเบื่อ ซึมเศร้า จึงหันมาพึ่งยาเสพติด เป็นต้น ส่วนกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาน้อย มักจะถูกล่อลวง ชักจูง จากผู้ค้ายาเสพติด ให้ทดลองยาเสพติด นอกจากนั้น เพศชาย เสพยามากกว่าเพศหญิง เนื่องจาก เพศชาย เป็นเพศที่รักความสนุก และมักจะออกไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงอยู่เสมอ ในส่วนอาชีพผู้ใช้แรงงาน ต้องใช้กำลังมากในการทำงาน เกิดความเครียด ความกดดันจากนายจ้าง หรือการทำงาน

หนัก จึงต้องหาตัวช่วยเข้ามากระตุ้นให้หายเหนื่อย และมีกำลังกลับมาทำงานต่อไป จึงเชื่อว่าการเสพยาเสพติดสามารถช่วยได้ และกลุ่มผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่จะเป็นคนหาเช้ากินค่ำ ซึ่งคนเหล่านี้นักจะมีปัญหาจากความลำบาก ยากจน ทำให้มีความผิดหวัง เกิดความเครียด และวิตกกังวลได้ง่าย จึงหันไปพึ่งยาเสพติดในที่สุด

สาเหตุการกลับมาเสพยาเสพติดหลังผ่านการบำบัดรักษาและฟื้นฟู เนื่องจากผู้เสพยาเสพติดบางราย เมื่อหยุดเสพ ก็จะมีอาการฟุ้งซ่าน กระวนกระวายใจ มีการซึมเศร้า ตื่นตกใจง่าย หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง แม้ว่าบางคนจะได้รับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่องก็ตาม แต่เมื่อผู้ได้รับการบำบัดรักษาต้องกลับมาพบสภาพแวดล้อมเดิมที่หาซื้อยาเสพติดมาเสพได้ง่าย และยังมีเพื่อนเสพยาเสพติดอยู่จึงหวนกลับมาเสพใหม่อีก นอกจากนั้น ปัญหาการว่างงาน หรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด การขาดแหล่งสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิด อีกทั้ง ถูกชาวบ้านตั้งข้อรังเกียจ ไม่ยอมคบค้าสมาคมด้วย เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เสพยาเสพติด กลับมาเสพยาเสพติดหลังผ่านการบำบัดรักษาและหลังจากการฟื้นฟูแล้ว

จากบทสรุปข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ผู้ติดยาเสพติดควรเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง และต้องพยายามการอดทนอดกลั้นไม่ยอมเสพ หักห้ามใจ เอาชนะความต้องการเสพให้ได้ ซึ่งมีผู้เอาชนะใจตนเอง สามารถผ่านวิกฤติชีวิตครั้งยิ่งใหญ่ไปได้³⁵ อย่างน่าสรรเสริญ ประกอบกับบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้ความพยายามในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ที่ถือว่าเป็นผู้กอบกู้วิกฤติด้านสุดท้ายที่จะสามารถช่วยเหลือชีวิตและอนาคตของผู้ติดยาเสพติด ให้กลับมาเป็นกำลังของประเทศชาติได้อีกครั้ง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เสพส่วนใหญ่ไม่อาจจะเลิกเสพได้ในทันที ถึงแม้จะได้รับการบำบัดรักษามาแล้ว ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรใช้เวลาในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างน้อย

³⁵ สัมภาษณ์ พงศ์, นามสมมติ, 9 กันยายน 2559.

6 เดือน³⁶ และต้องมีการติดตามผลหลังมีการบำบัดรักษาอย่างน้อยอีก 1 ปี หรือมั่นใจในระดับหนึ่งว่า ผู้ติดยาได้หายขาดจากการติดยาแล้ว เพื่อป้องกันการกลับมาเสพซ้ำ รวมทั้งสังคมและคนในครอบครัว ควรทำความเข้าใจ ให้โอกาสและกำลังใจ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ เพื่อหวังให้ผู้เสพยาเสพติดเลิกเสพยาได้อย่างถาวร ควบคุมไปกับการปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง และรัฐควรให้การศึกษากลุ่มประชาชนที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง เพื่อชี้ให้เห็นถึงโทษของยาเสพติด ทราบถึงวิธีการป้องกันไม่ให้คนในครอบครัวเข้าไปเสพยา หรือจำหน่ายยาเสพติดอีกต่อไปเข้าไปในประเทศไทยคงจะมีเยาวชนและผู้หลงผิดที่หันกลับมาเป็นพลเมืองดีของชาติเพิ่มขึ้น

อนึ่ง การปราบปรามยาเสพติดอย่างเสร็จเด็ดขาด คือ แหล่งผลิตยาเสพติด ซึ่งทราบกันดีว่า เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า โดยการขอความร่วมมือกับประเทศพม่า และร่วมกับบรรดาประเทศมหาอำนาจ ทำสนธิสัญญาระหว่างกันว่าจะร่วมกันปราบปรามทำลายล้างแหล่งผลิตให้สิ้นซาก ให้เห็นปัญหาเสพติดเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับการทำลายล้างอาวุธนิวเคลียร์ ที่ทั่วโลกเชื่อว่าอาวุธเหล่านั้นเป็นอาวุธที่ทำลายล้างโลกพร้อม ๆ กับ การป้องกันปราบปรามยาเสพติดในประเทศควบคุมกันไป ด้วยวิธีการหาข่าว

³⁶ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 25 บัญญัติว่า “ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกินหกเดือนนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ในกรณีที่ปรากฏว่าผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพิจารณาขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดออกไปอีกได้

ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะพิจารณาระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามที่เห็นสมควรก็ได้ การขยายและการลดระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะกระทำกี่ครั้งก็ได้แต่การขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดครั้งหนึ่งต้องไม่เกินหกเดือนและรวมกันทั้งหมดแล้วต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด”

ตั้งจุดสกัด และขอความร่วมมือจากพลเมืองอาสาเข้ามาเป็นแนวร่วม ในการปราบปรามอย่างจริงจัง และลงโทษข้าราชการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างเด็ดขาด

ผู้วิจัยเชื่อว่า ปัญหายาเสพติด มีปัญหาเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นปัญหาของทุกภาคส่วนในสังคม โดยทุกคนต้องมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะแก้ปัญหาผ่นกกำลังขึ้นมาเป็นองค์กรในแต่ละชุมชน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนของตนเอง และจะต้องประสานร่วมมือกับชุมชนอื่น เพื่อเป็นเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ ทั้งนี้ ประการสำคัญอย่างยิ่ง ภาครัฐต้องปราบปรามตัวการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการค้ายาเสพติดที่มีอิทธิพลทั้งด้านการเงินและอำนาจ โดยไม่เอื้อแก่ประโยชน์ใด ๆ เพื่ออนาคตของประชาชนคนไทยทั้งประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กรมสรรพากร. **การจัดเก็บภาษีอากรในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 – พ.ศ. 2411).**

[Online]. เข้าถึงได้จาก <http://www.rd.go.th/publish/3457.0.html>

สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2560

จิตวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร. (2558, มกราคม – เมษายน). มายาคติของห่อฝิ่น: การสร้างความหมายของฝิ่นภายใต้บริบทแห่งการสร้างชาติและท่องเที่ยว. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง.** 12 (1)

นิบัสรี นิวิระ. ม.ป.ป.. **ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย.** [Online]. เข้าถึงได้จาก <http://www.gg.gg/awzms>. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2559.

บ้านพึงสุข. ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจผู้ติดยาเสพติด. ม.ป.ป. **การบำบัดและรักษาผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย.** [Online]. เข้าถึงได้จาก <http://www.gg.gg/arqv7> สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2559.

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

- มานพ คณะโต. และ คณะ. (2560). **โครงการจัดทำข้อมูลสถานการณ์ปัญหายาเสพติดของกลุ่มแรงงาน**, (รายงานการศึกษา), กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงค์การพิมพ์.
- มูลนิธิเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว, การปราบฝิ่นในรัชกาลที่ 3 [Online]. เข้าถึงได้จาก <http://www.kingrama3.or.th/index.php?lay=show&ac=article&id=540025339> สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2560.
- ยาหอม, นามแฝง. (2551, กันยายน). **หนังสือคู่สร้าง คู่สม**. 29 (615)
- ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าด้วยการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดการควบคุมตัว และการปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ และผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2546
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (2554, มกราคม). การแก้ปัญหายาเสพติด, **มติชน**.
- โรงพยาบาลธัญญารักษ์สงขลา. (2547). **ระบบการบำบัดรักษายาเสพติดในประเทศไทย** [Online]. เข้าถึงได้จาก <https://www.sdtdc.go.th/paper/14>. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2559.
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. ม.ป.ป. ใน **รายงานการประชุม**. 20 สิงหาคม 2557, ม.ป.พ.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด. [Online]. เข้าถึงได้จาก <http://kanchnapiek.orth/kp6/sub/book/book.php?book=9&chap=13&page=t9-13-infodetail05.html>. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2560.
- สุนทร บุญเชียง. ม.ป.ป. **การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ (ยาบ้า) ศึกษาเฉพาะจังหวัดเชียงราย (รายงานการวิจัย)**. ม.ป.พ.
- อารี สุภาวงศ์. (2559). ประสิทธิผลของการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดตามรูปแบบจิตสังคมบำบัดแบบประยุกต์ โรงพยาบาลทุ่งสง. **วารสารพยาบาลสงขลา นครินทร์**. 36 (พิเศษ).

บุคลากรกรม

- สัมภาษณ์ ชาย. นามสมมติ. 3 สิงหาคม 2559.
- สัมภาษณ์ ชิด. นามสมมติ. 7 ตุลาคม 2559.
- สัมภาษณ์ เต็ด. นามสมมติ. 24 สิงหาคม 2559.
- สัมภาษณ์ นิด. นามสมมติ. 31 สิงหาคม 2559.
- สัมภาษณ์ พงศ์. นามสมมติ. 9 กันยายน 2559.
- สัมภาษณ์ ฤทธิ. นามสมมติ. 21 ตุลาคม 2559.
- สัมภาษณ์ สม. นามสมมติ. 28 ตุลาคม 2559.
- สัมภาษณ์ สวย. นามสมมติ. 10 สิงหาคม 2559.
- สัมภาษณ์ สาม. นามสมมติ. 23 กันยายน 2559.
- สัมภาษณ์ หนึ่ง. นามสมมติ. 16 กันยายน 2559.
- สัมภาษณ์ หล้า. นามสมมติ. 17 สิงหาคม 2559.

